

Inuit Innarluutillit pisinnaatitaaffi pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat.

Kalaallit Nunaat pillugu uani allaaserisanik eqikkaaneq:

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffi pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit 13. december 2006-mi isumaqatigiissutaata atuutinneqarnissaa siunertaralugu sulissutigisassatut aalajangerneqartut pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit innarluutillit pillugit komitéa-nut Danmark-ip nalunaarusiaa siulleq.

I. Siuleqqiussaq	qup. 1
II. Isumaqatigiisummi aalajangersakkat tamanut tunngasut (artikel 1-4)	qup. 5
III. Isumaqatigiisummi aalajangersakkat ataasiakkaat	qup. 7
IV. Isumaqatigiisutip nukappiaqqanut, niviarsiaqqanut aamma arnanut innarluutilinnut tunngassutilinnut ataasiakkaanut aalajangersagartai	qup. 42
V. Isumaqatigiisutip ataasiakkaanut pisussaaffiliisutai	qup. 44
VI. Kalaallit Nunaat	qup. 47
Artikeli 5: Naligiinneq aamma assigiinngisitsinerunngitsoq	qup s. 47
Artikeli 6: Arnat innarluutillit	qup. 47
Artikeli 7: Meeqqat innarluutillit	qup. 47
Artikeli 8: Ilisimalersitsineq	qup. 47
Artikeli 9: Tikinneqarsinnaassuseq	qup. 47
Artikeli 10: Inuunissamut pisinnaatitaaffik	qup. 48
Artikeli 11: Pisoqarfioriaataarsinnaanerit aamma silaqassutsikkut pisartut	qup. 49
Artikeli 12: Inatsimmi naligiissitaaneq	qup. 49
Artikeli 13: Eqqartuussiveqarnikkut aaqqissuussaanerup ator neqarsinnaanera	qup. 49
Artikeli 14: Kiffaanngissuseqarneq aamma inuttut isumannaatsuuneq	qup. 49
Artikeli 15: Sakkortuumik anniartitaannginnissamut imaluunniit amii- laarnartumik inuppalaanngitsumillu nikanarsarneqanngin- nissamut imaluunniit pillagaannginnissamut kiffaanngi- ssuseqarneq	qup. 49
Artikeli 16: Iluanaarniutigineqannginnissamut, annersarneqanngin- nissamut aamma atornerlunneqannginnissamut kiffaanngi- ssuseqarneq	qup. 49
Artikeli 17: Inuttut ilivitsuussutsip illersorneqarnera	qup. 50
Artikeli 18: Angalaarsinnaanermut aamma naalagaaffimmi sorlermi innuttaaqataannissamut aalajangiisinnaanermut killilersu- gaanngitsumik pisinnaatitaaneq	qup. 50
Artikeli 19: Namminerisamik inuuneqarnissamut pisinnaatitaaffik aam- malu inuiaqatigiinnut ilaatinneqarneq	qup. 50
Artikeli 20: Inuttut nikerarsinnaaneq	qup. 51
Artikeli 21: Oqaaseqarnissamut aamma qanoq isumaqarnissamut kiffaanngissuseqarneq aammalu paasissutissinneqar- tarnissaq	qup. 51
Artikeli 22: Namminerisamik inuuneqarnerup ataqqineqarnissaa	qup. 51
Artikeli 23: Angerlarsimaffiup aamma ilaqutariit ataqqineqarnissaat	qup. 52
Artikeli 24: Ilinniartitaaneq	qup. 52
Artikeli 25: Peqqinnissaq	qup. 52
Artikeli 26: Piginnaanngorsarneq aamma piginnaanngorsaqqinneq	qup. 52
Artikeli 27: Sulineq suliamillu saamisqaarneq	qup. 52
Artikeli 28: Naammattumik inuussutissaqarneq aamma isumaginnin- nikkut toqqissisimasuuneq	qup. 53
Artikeli 29: Politikkikkut aamma pisortatigoortumik inuunerup pe- qataaffigineri	qup. 53

Artikeli 30: Kulturikkut inuunerup peqataaffiginera aamma neqerorutit isumassarsioqqissinnaalersitsisut, Sungiffimmi sammissassat aamma timersorneq	qup. 53
Artikeli 31: Naatsorsueqqissaarineq aamma paasissutissanik atersineq	qup.53
Artikeli 32: Nunat tamat akornanni suleqatigiinneq	qup. 54
Artikeli 33: Nunatta iluani naammassisassat aamma nakkutilliineq	qup. 54
VII. Artikeli F: Savalimmiut	qup. 55

I. Siuleqqiussaq

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat 13. december 2006-meersoq Danmark-ip 24. August 2009-mi atortussanngortippaa. Atortussanngortitsinermi naalagaaffiit peqataasut nunap iluani inatsisitigut malittarisassanik aammalu allaffissornikkut suleriutsinik isumaqatigiissummut naleqquttumik naleqqussaanissamut pisussaaffilerneqarput. Atortussanngortitsinermi kingusinnerusukkut piumasaqarsinnaaneq saqqummiunneqanngilaq.

Isumaqatigiissummi Artikeli 35 malillugu naalagaaffiit peqataasut ataasiakkaat tamarmik isumaqatigiissut malillugu naalagaaffiup peqataasup pisussaaffigilersimasaasa naammassineqarnissaannut tunngatillugu suliniutaasussatut aalajangerneqarsimasut pillugit nalunaarusiani siullemut komité-mut nalunaarutigissavaa aammalu isumaqatigiissutip atortinneqalerneraniit ukiut marluk iluanni naalagaaffiup peqataasup suliami siuariaatigisimasani suuneri nalunaarutigissallugit, tamatumalu kingorna naalagaaffik peqataasoq minnerpaamik ukiut sisamakkaarlugit nalunaarusiortassaaq. Una isumaqatigiissutip artikel 35-ia tunngavilugulu Danmark-ip siullermeerutaasumik nalunaarusiaraa.

Danmarki pillugu ataatsimut isigalugu paasissutissat, tassunga ilanngullugit inuit pisinnaatitaaffiinik illersuinermit siuarsaanermullu, assigiinngisitsisoqannginnissaanut naligiissumillu sullissisarnissamut nalinginnaasumik sinaakkutit, immikkut uppersaaitut nutarterlugit nassiunneqarumaarput, taakkulu maannakkut suliarineqarput.

Nalunaarusiap ilusilersornera

Nalunaarusiap suliarineqarnerani ilusilerneqarneranilu piffissami aalajangersimasumi nalunaarusiaasartut qanoq iluseqarnissaannik sunillu imaqarnissaannik Naalagaaffiit Peqatigiit nalinginnaasumik najoqqutassiaat aammalu Naalagaaffiit Peqatigiit innarluutilinnut komité-ata najoqqutassiai (CRPD/C/23) malinniarneqarput.

Tunngaviatigut nalunaarusiami pineqarpoq piffissaq 2009-miit 2011-mut. Periarfissaqartillugu aamma nassuiaatigineqarput inatsisit kingusinnerusukkut atortussanngortinneqarsimasut aammalu siunissami suliniutaalersussat, inatsisissatut siunnersuutip akuersissutigineqarneratigut imaluunniit misissuinerup suliniuteqarnerulluunniit naammassineqarneratigut naggataarutaasumik naammassineqarumaartut, kisiannili immikkoortumi aalajangersimasumi politikikkut maannakkut isummersuutit erseqqissaavigineqarnissaannut atorluarneqarsinnaasutut naliliiffigineqarsinnaasut.

Nalunaarusiap suliarineqarneranut ilanngullugu illuatungeriit susassaqtut akornanni oqaloqatigiittoqarpoq, ilaatigut oqaloqatigineqarsimalluni danskit Inuit Pisinnaatitaaffi pillugit Instituti (Institut for Menneskerettigheder) (taassumalu suliarisussaavaa isumaqatigiissutip atuutsinneqalernissaata nakkutiginissaa) aammalu Danmarkimi innarluutillit kattuffii arlalisuisit. Ataatsimiinnermi Socialministeriap innarluutilinnut tunngatillugu ataqatigiissitsisutut ministereqarfittut naalakkersuisut nalunaarusiortarnermik suliaqarnerat ilisimatitsissutigaa, taamaaqataanillu aamma naalakkersuisut tungaanniit suliassaqarfinnut toqqakkanut marlunnet tunngatillugu oqallisissianik saqqummiussaqqarput: Ilinniartitaaneq aamma tikinneqarsinnaassuseq. Kattuffissuit, Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Instituti, Danskit innarluutillit kattuffissuat, eqqarsartaatsikkut inerisimavinngitsut nuna tamakkerlugu peqatigiiffiat, ilaqaasut soqutigisallillu allat, maannakkut siusinnerusukkullu tarnikkut erloqissutilinnut sullissivimmik atuisut Nuna Tamakkerlugu Peqatigiiffiat kiisalu

Nukillaarnikkut, Angallannermi ajutoornikkut akornuteqalersimasut nuna tamakkerlugu peqatigiiffiat, nalunaarusiortarnissamat aamma isumaqatigiissutip atuutsinneqalernissaanut tunngatillugu immikkut ittumik unamminartut pillugit isummorsornerminnut oqallissaarummik saqqummiusseqqullugit qaaqquneqarput. Oqaloqatigeereernerup kingorna nalunaarusiortarnissap ilusivissaa inaarutaasumik suliarineqarpoq.

Savalimmiut aamma Kalaallit Nunaat

Danmarkip inatsisitigut tunngaveqarluni suliassaqarfiit arlalippassuit Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussanut aamma Savalimmiuni Namminersorerullutik Oqartussanut nuussimavai. Inatsisinut tunngasut, allaffissornermut aamma sullissinermi pissutsinut immikkut ittunut tunngasut, aammalu taakkunani Kalalallit Nunaannut aamma Savalimmiunut atuuttut, ataqatigiissumik immikkoortinnissaat qulakkeerumallugu, nalunaarusiap taakkunannga eqqartuineri immikkoortillugit immikkoortuni VI aamma VII-mi suliarineqarput.

.....

II. Isumaqatigiissummi aalajangersakkat tamanut tunngasut (immikkoortut 1-4)

Immikkoortut 1 aamma 2 – Siunertaq aamma nassuiaatit

Danmark-ip aallaavigai inuit innarluutillit assigiimmik periarfissaqarnissaannik Naalagaaffiit Peqatigiit tamanit atugassatut malittarisassiai, tassani taaguummi ”innarluut” pineqarluni annaasaqarneq imaluunniit inuiaqatigiit inuunerannut allat assigalugit peqataasinnaanerp killeqarnera. Nassuiaammi tassani anguniarneqarpoq inuit allat assigalugit innarluutillit peqataasinnananerannik avatangiisit ajornalersitsisarnerisa sammineqalernissaat. Matumani avatangiisinut tunngatillugu innarluutilittut paasinnittaaseq pineqarmat, paasinnittaaseq illuinnaasiortutut nassuiarneqarsinnaanngilaq.

Aammattaq oqaaseq ”piffissaq ataavartoq” paatsoorneqarsinnaanngitsumik nassuiaaserneqarsinnaanngilaq. Taamaalilluni ”ataavartoq” tamanut nassuiaataanngilaq, kisiannili ataasiakkaanik nalilersuinernik tunngavilerneqartarluni, pisuni aalajangersimasuni qanoq tapersiineq pineqarnersoq apeqqutaalluni.

Det Nationale Forskningscenter for Velfærd-imit annertunerusumik misissuinerup ersersippaa innuttaaqataasut 16-it aamma 64-it akornanni ukiullit 15%-i miss. niuikkut, talimikkut, assammikkut, isigisamikkut, tusaasamikkut, pissusilersornermikkut aamma silassorissutsimikkut piginnaasaat annikillisimasut. Misissuinerup aamma takutippaa aperineqartut qulerarterutaannaasa piginnaasamikkut appasinnerunerat inunnguuseralugu innarluuteqarnermik pissuteqartoq. Innarluutit amerlanersaat akornusernikkut pilersuupput. Innarluuteqalersinnaaneq ukiut amerliartornerat ilutigalugu annertusiartuinnartarpoq meeqqat ukiuanni ukiumut promille ataatsimiit 60-it missaani ukioqalernerne 2 pct. tungaanut.

Artikel 1 aamma 2-mi nassuiaatit danskit paasinnittaasiannut naleqquttuupput. Tassunga atatillugu oqaatigineqassaaq oqaaseq ”assigiinngisitsineq” inatsisiliornermi ileqqoq malillugu isumaqatigiissummi uani aamma paasineqartoq, tamatumalu kingorna piviusorsiuunngitsumik assigiinngiaartumillu assigiinngisitsisoqaraangat assigiinngisitsineq pineqartarluni.

Artikeli 3 – Tunngavigisat tamanut tunngasut

Isumaqatigiissutip immikkoortuisa 3-ani tunngavigisat danskit innarluutilinnut politikkianni tunngavigineqartut tamanut tunngasut assigaat, taakkua aallaavigalugit Naalagaaffiit Peqatigiit inunnut innarluuteqartunut assigiimmik periarfissaqartitsinissaq pillugu tamanut atugassanik malittareqqusaat aammalu nalimmassaaneq, ingerlatsivimmi akisussaassuseqarneq, nammaqatigiinneq aamma assigiimmik sullissineq pillugit tunngavigisat matumani pineqarlutik.

Danskit nalimmassaanermut tunngavigisaat

Danskit innarluutilinnut politikkiata ilaatigut aallaavigai nalimmassaanermut tunngavigisat, taassuma nassataralugu sullissinissanik aamma ikiorsiissutinik arlalinnik inuiaqatigiit inunnut innarluutilinnut neqerooruteqartarnerat, taamaaliornikkut innarluuteqarneq sapinngisamik annerpaakkut killileersimaarumallugu innarluuteqarnerulluunniit kingunerisai nalimmassarumallugit. Nalimmassaanermi qulakkeerneqassaaq inuit innarluutillit inunnut innarluuteqanngitsunut tunngaviatigut naligiissinneqarnissaat.

Nalimmassaaneq imaqarsinnaavoq inunnut ataasiakkaanut atortutigut ikiusersuineramik, soorlu qamutit kaassuartakkat imaluunniit tusartaat, immaqaluunniit neqeroorutit assigiimmik sammiveqartut, soorlu allatigut atortussat tusagassiutini immikkut ittuni aaqqissuussat tamanit pissarsiarineqarsinnaasut, assersuutigalugu nipillit imaluunniit assannik satserlugit atuarneqarsinnaasut. Nalimmassaaneq aamma imaqarsinnaavoq tamanut atuuttumik nutaamik sulianiuteqarnermik, tamatumani inuiaqatigiit aaqqissuunneqarsinnaallutik inuit innarluutillit sapinngisamik annerpaamik eqqarsaatigalugit. Tamanna assersuutigalugu pisinnaavoq qamutinik kaassuartakkanik atuisut illuutitut isersinnaanerisa ajornartorsiutitaarullugu pilersinneqarneratigut.

Inunnut innarluutilinnut suliniutinik nutaanik ataatsimoorussanik danskit sammisaqarnerat annikinnerunikuvoq. Naalagaaffiilli Peqatigiit innarluutilinnut isumaqatigiissutaasa atuutsinneqalerneratigut assersuutigalugu inunnut innarluutilinnut ataatsimoortumik suliniutit nutaat atorneqarnerulernissaat sammineqarnerulerpoq.

Artikeli 4 – Atortussanngortitsinermi pisussaaffigilikka

Atortussanngortitsinerup kingunerisassai aamma Danmarkip atortussanngortitsinissaanut piumasqaatit sukumiisumik misissorneqarput, tassunga ilanngullugit danskit inatsisaat isumaqatigiissummi atorneqarsinnaanersut. Sulinerup tamatuma kinguneraa Artikeli 29-mi piumasqaatit naammassineqarnissaat siunertaralugu qinersisarnermut inatsisip allannguuteqartinneqarnera. Taassuma saniatigut sulinerup takutippaa pisariaqartinneqartoq, immikkoortut qanoq annertutigisunik imaqarnerannik aammalu immikkoortut 5-ani, 9-ani aamma 24-ani piumasqaatinik Danmark-ip ilumut naammassinnissinnaaneranut tunngasunik misissueqqissaarnissaq. Suleqatigiissitap sulinerata takutippaa danskit inatsisaannik allanngueqqinnissaq pisariaqartinneqanngitsoq.

Taamaalilluni isumaqatigiissummi pisussaaffiliussanik danskit inatsisaat naammassinninnerat atortussanngortitsinissaq sioqqullugu Danmark-ip qulakkeereepaa. Atortussanngortitsinissaq sioqqullugu tusarniaanermut atatillugu ministeriaqarfiit, kattuffissuit aammalu inuiaqatigiit ilaatinneqalerput inatsisinut aningaasaqarnermullu piumasqaatinut tunngasut erseqqissumik aammalu atortussanngortitsinerup kingunerisassai paasiumallugit. Atortussanngortitsinissaq pillugu aalajangiiffigisassatut siunnersuutitarpiaa aamma illuatungeriinnut susasaqartunut taamatut avammut tusarniutigineqarpoq. Taassuma saniatigut Socialministeriap quppersagaatigut ingerlaavartumik atortussanngortitsinerup suliarineqarluni ingerlanneqarnera kattuffissuit soqutigisallit malinnaaffigisinnaavaat. Innarluutillit kattuffissui ministereqarfiup ingerlaavartumik ilisimatittarpai. Taakkua saniatigut Danskit Innarluutillit kattuffissuat

sisamariarlugu ataatsimeeqatigineqarpoq, tassani isumaqatigiissut atortussanngortinniarlugulu suliap ingerlanera misissorneqartarluni oqallisigineqartarlunilu.

Ammasumik ingerlatsineq pineqarpoq aammalu suliamik soqutigisallit tamarmik suliap ingerlaneranut malinnaanissaminut periarfissaqarsimapput. Danmarki suaassutsikkut aamma ukioqqortussusermut tunngasutigut suliap ingerlanneqarneranut kikkut malinnaasimansut pillugit paasissutissaateqanngilaq, kisianni nalilerneqarpoq soqutigisallit kattuffissuisa amerlasuut suliap ingerlanneqarnera malinnaaffigisimagaat.

Isumaqatigiissut danskit eqqartuussisarnikkut aaqjissuussaanerannut ilaavoq, taamaattumillu taamaannermisut pisortanit oqartussaasunit eqqartuussisarnermik atuisunik tamanik malinneqartussaalluni, tassunga ilanngullugit naalagaaffik, nunap immikkoortui aamma kommunit.

Taassuma saniatigut arajutsineqarsimanngilaq nutaamik inatsisiliornerni innarluutillit pillugit isumaqatigiissutip isiginarneqartarnissaa aammalu inatsisit sumiiffinni atuutsinneqarnerannut tunngatillugu.

Innarluutilinnik sullissinermi iliuusissatut pilersaarussiaq nutaaq

Innarluutilinnik sullissinerup iluani piffissaq ungasinnerusoq isigalugu, suliaassarfiit akimorlugit iliuusissatut pilersaarutip nutaap suliarineqarnera Naalakkersuisut suliaralugu aallarteqqammerpaat. Iliuusissatut pilersaarusiap suliarineqarnera naatsumik kinguliini oqaluttuarineqartutut marloqiusanngorlugu ingerlanneqassaaq.

Suliap aallaqqaataani siullermi misissueqqissaarneq naammassineqassaaq, tassani innarluutilinnik sullissinerup iluani piimaartussatut sunniutissat aamma anigorniagassat qulaajarneqassallutik anigorniagassat annertunersaasa suliniuteqarfissallu suunerisa nassaarineqarnissaat siunertaralugu. Misissueqqissaarneq naammassillugu ingerlanneqassaaq suliaassarfiup iluani atuisut pingaernerit susassaartut peqataatinneqarnerisigut.

Suliap siulliup aappaani ilaatigut siuliini misissueqqissaarneq pineqartoq aallaavigalugu innarluutilinnik suliaqarnerup iluani iliuusissatut pilersaarussiaq nutaaq suliarineqassaaq. Iliuusissatut pilersaarussiaq ukiunut 5-10-nut siunnerfeqassaaq.

Ministeeriarqarfiit akornanni innarluutillit pillugit politikikkimi aningaasaqarnermillu tulleriissaarinermut iliuusissatut pilersaarussiaq ilaatigut tapersiissaaq aammalu inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaat atuutilersinniarlugu suliamik ingerlatitseqqinnermi sinnaakkusiissalluni.

III. Isumaqatigiissummi aalajangersakkat aalajangersimasut

.....

IV. Isumaqatigiissummi nukappiaqqat, niviarsiaqqat aamma arnat innarluutillit pillugit aalajangersakkat aalajangersimasut

.....

V. Isumaqatigiissummi pisussaaffiliissutit aalajangersimasut

.....

VI. Kalaallit Nunaat

II. Isumaqatigiissummi aalajangersakkat tamanut tunngasut (immikkoortut 1-4)

Nalunaarusiap aallarniutaasumik immikkoortua innersuussutigineqarpoq.

Artikeli 5: Naligiinneq assigiinngisitsitsinnginnerlu

Naalagaaffiit Peqatigiit 1993-mi ataatsimeersuarneranni ”Innarluutillit assigiimmik periarfissaqarnissaat pillugu malittarisassat nalinginnaasut” akuersissutigineqarput. Inatsisartut 1996-mi ukiakkut ataatsimiinneranni isumaqatigiissutigineqarpoq Naalagaaffiit Peqatigiit Nalinginnaasumik malittarisassaliaanni isummat sammineqartut naapertorlugit suliniutigineqartoqassasoq. Aammattaq Kalaallit Nunaata akuersissutigaa Europamiut Inuit pisinnaatitaaffi pillugit isumaqatigiissutaat aammalu Artikeli 14-mi assigiinngisitsinissamut inerteqquteqarnerup unioqquatinnginnissaanik pisussaaffeqarluni, innarluuteqarneq pillugu assigiinngisitsinnginnissaq tassani ilaatigut qulakkeernejarluni.

Kalaallit Nunaanni inatsisitigut tunngaviusumik ileqqorineqarpoq, inuit innarluutillit innuttaaqataasut allat tamaasa assigalugit inatsisitigut assigiimmik pisinnaatitaaffeqarnissaat illersorneqarnissaallu.

Pisortat ingerlatsinerat pillugu inatsit aamma sulianik suliarinnittarneq pillugu inatsit tamarmik Kalaallit Nunaanni innuttaasunut tamanut atuupput. Innuttaasut innarluuteqaralarunilluunniit tamarmik assigiimmik sullinneqarnissaat pisortat oqartussat pisussaaffigaat. Inuit assersuutigalugu innarluuteqarnerat pissutigalugu piviusorsioortuunngitsumik assigiinngisitsilluni iliuuseqarfigineqaaqusaanngillat.

Artikeli 6: Arnat innarluutillit

Nalunaarusiami Artikeli pingaerneq innersuussutigineqarpoq.

Artikeli 7: Meeqqat innarluutillit

Kalaallit Nunaanni meeqqat pisinnaatitaaffii meeqqanut aamma inuusuttunut ikiuisarneq pillugu inatsisartut peqqussutaatigut annerusumik aalajangersarneqarput. Meeqqap pisariaqartitai ikiuiniutit suliniutit suut aallartinneqarnissaannut tunngaviupput. Meeraq peqqussutip iluani pineqarpat, meeqqap innarluuteqarnini pissutigalugu immikkut ittumik pisariaqartitaasa suuneri meeqqamik ikiuinermi aallaavigineqassapput.

Meeqqap pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaanni tunngaviit inatsisini malinniarneqarput. Taamaattumik meeqqat aamma inuusuttut timikkut tarnikkullu pisinnaasaasa annikillimasut iluanni siusissukkut suliniuteqarnissaq siunnerfigalugu sulisoqarpoq.

Meeqqamut tunngasunik aalajangiisoqassappat, sapinngisat naapertorlugu meeqqamik oqaloqatignittoqassaaq. Meeqqap isummersuutai ilanngunneqassappat aammalu ukiunut inerissimaneranullu sanilliullugit naleqquttumik pingaartinneqassallutik. Meeraq qulit ataallugit ukioqarpat, meeqqap inerissimanerata suliallu suunnerata tamanna pisariaqartippassuk, ikiuiniutit iliuuseqarniarnerup meeqqamit qanoq isumaqarfigineqarnera pillugu sapinngisamik annertunerpaamik paasissutissiisoqassaaq. Meeraq inuit annertuumik innarluutillit ikiorneqartarnerat pillugu inatsisartut peqqussutaata ataani inissisimappat, meeraq inatsisini aalajangersakkat tunngavigalugit ikiorneqarsinnaavoq.

Artikeli 8: Ilisimalersitsineq

Immikkoortortaq IPIS Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalackersuisoqarfiup ataani pilersinneqarpoq, taannalu innarluutilinnut tunngatillugu ilisimasaniq siunnersuinnermilu qitiusumik ingerlatsiviuvoq. IPIS-p immikkuullarissumik suliniuteqarfigai innarluuteqarneq, ilaqquttat, suliamik ingerlatsisut aamma paaqqinnittarfiit. IPIS-imi siunnersuisarneq Kalaallit Nunaanni pissutsinut naleqqussagaavoq, attavigineqarsinnaallunilu nittartagaatigut www.IPIS.gl.

Artikeli 9: Tikinneqarsinnaassuseq

Sanaartorneq

Ilaatigut illut atortullu imatut ilusilersorneqassasut inunnit innarluutilinnit najorneqarsinnaasunngorlugit sanaartorneq pillugu malittareqqusani malittarisassiornissamut Kalaallit Nunaanni periarfissaqarpoq.

Illut pioreersut sanaqqinneqarneranni allatullu allannngortinneranni tikinneqarsinnaassuseq pillugu malittarisassat atorneqassasut sanaartorneq pillugu malittareqqusani aalajangerneqarsinnaavoq, tamanna illup sanaqqitassatut allannngortinneqartussatulluunniit pilersaarutigineqartup tikinneqarsinnaassusianut annertuumik pingaaruteqanngikkaluarpalluunniit. Tassunga ilanngullugu pilersaarusernerup ingerlanneqarnerani sanaartornerullu naammassineqarnerani aningaasartuutit ataqatigiinnissaannut tunngasumik aalajangersaasoqarsinnaavoq, taamaaliornikkut aningaasartuutit akornanni nikingasoornermik pilersitsisoqaaqqunagu. Malittarisassanut taamaattunut ilaatinneqarsinnaapput tamanit tikinneqarsinnaasunik sanaartornerit aamma inuussutissarsiteqarnermi sanaartukkat sullissinerillu..

Pisinnaatitsissut maannakkut atorneqanngilaq, kisiannili sanaartornermi malittareqqusaniq misissuinissaq pilersaarutigineqartoq eqqarsaatigalugu misissueqqaarnerit suliaralugit aallartinneqareerput.

Tamanit atorneqarsinnaasunik sanaartorneq

Sanaartorneq pillugu malittareqqusami 2006-meersumi (BRO6) sanaartukkap tikikkuminartuunissaanut arlalinnik tamanut tunngasunik piumasaqaateqartoqarpoq. Ataatsimut isigalugu tamanit orinneqarsinnaasut amerlasuut illutoqqaniipput, inunnit innarluutilinnit tikikkuminartuunissaat illuliat ilusilerneqarnerisa nalaanni eqqarsaatigineqarsimanani. Tamatuma nassataraa illuliat tamakkua innarluutilinnit tikikkuminartuunissaat anguniarlugu tunngaviatigut annikitsuinnarmik pitsanngorsaavigineqarsinnaanerit, assersuutigalugu iseriartortunut majorallaffiliinikkut.

2010-mi 2011-milu Ineqarnermut, Attaveqarnermut Angallanermullu Naalackersuisoqarfiup suliaqartartunik (sanaartortitsisut, pilersaarusernermi aqutsisut assasoornermik suliallit) pikkorissartitsinerit ingerlannikuuvai, ilaatigut innarluutillit ajornartorsiutaat aallaavigineqarlutik. Pikkorissartitsineri siunertaavoq siunissami sanaartortitsineri sulit annertunerusumik inuit innarluutillit eqqarsaatigineqartarnissaat.

Immikkut ittumik akikillisaanermik aaqjissuussinerit

Sullissinissamik isumaqatigiissuteqarfiusuni inunnit innarluutilinnut immikkut tapiissuteqartoqarneq ajorpoq. Tamatumani inooqataasunut allanut atuuttut assigalugit inummut innarluutilimmut bilitsip akianut tapersiisoqartarpoq. Taamaakkaluartorli pisortat assartuinnermut ilaannakortumik tamakkiisumilluunniit ikiorsiissutitut tapiissuteqarsinnaanerit innarluutilinnut peqqussummi periarfissaqarpoq.

Arctic Umiaq Line pensionistitut uppernarsaatip takutinneqarneratigut akikillisaasarpoq. Aammattaaq inuit tappiitsunut ingerlaqataasut, Arctic Umiaq Line-lu atorlugu angalasut, akinik

appaaffigineqartarput. Air Greenlandimi inummut tappiitsumut angalaqataanermi bilitsi akeqanngilaq.

Silaannakkut angalanneq aamma imaatigut angalanneq

Silaannakkut aamma imaatigut angallannermut tunngatillugu Kalaallit Nunaanni inuit timikkut tarnikkulluunniit innarluutillit angallassinerni taakkunani allatulli atuinissamut periarfissaqarnerannik qulakkeerinnittumik immikkut ittumik inatsisiliortoqarnikuunngilaq. Silaannakkut angallassineq pillugu oqartussaaneq nunatsinnut nuunneqarsimanngilaq aammalu Angallannermut ministeriap ataani Angallannermut aqutsisoqarfimmit akisussaaffigineqarluni. Imaatigut assartuinnermut oqartussaaneq suli nunatsinnut nuunneqarnikuunngilaq Imaatigut angallannermut aqutsisoqarfimmiillu akisussaaffigineqarlunilu.

Eqqartuussiviit nammineerluni tikinneqarsinnaanerit

Kalaallit Nunaanni eqqartuussiviit oqaluttuarisaanikkut isigalugit illutoqqani inissitaapput, illutoqqallu ilusilerneqarneranni inunnit innarluutilinnit tikinneqarsinnaanissaat eqqarsaatigineqarsimanani. Tamatuma kinguneraa innarluutilinnit eqqartuussiviit taakkua tikikkuminarsarnerat tunngaviatigut taamaallaat annikitsuinnarmik pitsanngoriaate-qartinneqarsimanerat, assersuutigalugu aalaakkaasuunngitsunik iseriartortunut majoraffiliinikkut.

Ukiuni kingullerni eqqartuussiviit illutaat annertunerusumik allannortiterneqarsimanngillat. Ukiut arlaqalersut ingerlaneranni illuutini tamani allannortiterinikkut innarluutilinnut isertarfiliornissaq Kalaallit Nunaannili eqqartuussiveqarfiit eqqarsaatigisimagaluarpaat, aammattaaq attartorerit nutaarit pillugit isumaqatigiissusiornerni aammalu nutaamik sanaartortitsinerni piumasaqaateqarnikkut, kisiannili suliniutit nutaat aningaasatigut killilimmik atugassaqartitaanerup kinguneranik killilerneqartarput. Aammattaaq eqqartuussiveqarfiit illutoqqani innarluutilinnut isertarfiliornissaq qinnuteqaatigisarpaat, tamatumalu maannamut kingunerisimavaa Sisimiuni eqqartuussiviup aammalu Nuummi allaffeqarfissornermut pikkorissartitsinermullu immikkoortotaqarfiup taamatut aaqqiivigineqarnerat.

Issiavimmik kaassuartaakkamik atuisunut pisariaqarnera naapertorlugu eqqartuussiviit ataasiakkaat nalinginnaasumik ikiortissarsiorsinnaapput, soorlu suliami illuatungiliukkaangata ilisimannittuugaangataluunniit assersuutigalugu aalaakkaasuunngitsunik iseriartortunut majoraffeqanngippat eqqartuussiviup initaanut isersinnaanngikkaangata il.il. Eqqartuusseqataasartut, ataatsimiititanut ilaasortat il.il., akuttunngitsumik toqqakkatut inuiaqatigiinni suliassaqartitaasut timikkut aalaniarnerminni innarluuteqarsimappata eqqartuussiviup illutaanukartartut tamatigut aaneqarnissamik ikiorneqarnissamillu neqeroorfigineqartarput.

Artikeli 10: Inuunissamut pisinnaatitaaffik

Inuit tamarmik inuunissaq pisinnaatitaaffigaat, tak. Europamiut Inuit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissutaanni Artikeli 2.

Naartuersittarneq pillugu inatsit naapertorlugu arnaq, Kalaallit Nunaanni najugalik, naartuinnermi sapaatit akunnerisa aqqaneq aappaata naannginnerani pisinnaappat naartuersinnissamut pisinnaatitaavoq. Pissutsini immikkorluinnaq ittuni naartuersinnissamut piffissaliussaq sivitsorneqarsinnaavoq, assersuutigalugu kinguaariinni kingornuttagaqqat pissutigalugu imaluunniit naartuinnermi nappaateqarnerup nassatarisaanik meeraq timikkut tarnikkulluunniit annertuumik nappaateqarsinnaappat.

Naartuersinneq pisinnagu arnaq ilisimatinneqassaaq naartunerup naammassinissaanut tapersernejarnissamut periarfissanik pigineqartunik meeqqallu inunngoreernerata kingorna ikiorneqarnissamut periarfissanik pigineqartunik sumiiffimmi isumaginninnermut ataatsimiititaliamut saaffiginninnikkut ilitserorneqarsinnaasoq.

Artikeli 11: ajutoorfiusinnaasut aamma inunnik ikiuniarnerit

Nalunaarusiami Artikeli pingaarneq innersuussutigineqarpoq.

Artikeli 12: Inatsisitigut naligiissitaaneq

Inuit innarluutillit Kalaallit Nunaanni eqqartuussivinni allat tamaasa assigalugit eqqartuussisarnikkut iliuuseqarsinnaanikkullu pisinnaatitaaffeqarput. Inuup innarluutillip imminerminut atugassanik nakkutiginnissinnaanermut pisinnaasaqarneq amigaatigippagu, sinniisuutitaqarneq pillugu inatsit inuup innarluutillip eqqartuussisarnikkut iliuuseqarsinnaanikkullu pisussaaffiarneqarsinnaavoq, tassungalu taarsiullugulu nakkutiginnittoqartilerlugu. Inuk inersimasoq tarnikkut nappaateqarneq, eqqarsartaatsikkut kinguarsimasuuneq imaluunniit allatigut piginnaanikillismaneq pissutigalugit nammineq soqutigisaminik ingerlatsisinnaajunnaaraangat nakkutiginnittoqarneq pisariaqalersinnaavoq.

Artikeli 13: Eqqartuussiveqarfiup atorneqarsinnaanera

Eqqartuussiveqarfiup atorneqarsinnaaneranut malittarisassat Kalaallit Nunaanni eqqartuussisarneq pillugu inatsimmi takuneqarsinnaapput. Inuit innarluutillit allat tamaasa assigalugit Kalaallit Nunaanni eqqartuussisarneq pillugu inatsimmik atuinissamut pisinnaatitaaffeqarput.

Pissutsit atuuttut tunngavigalugit inunnut innarluutilinnut immikkut ittumik tapersiisoqarsinnaavoq. Assersuutigalugu taaneqarsinnaavoq, eqqartuussivik periarfissaqarmat illersuisutut eqqartuussisuserisumik ivertitsinissamut nalinginnaasumik tamatuminnga pisariaqartitsiviunngikkaluartuni, pasisaq/unnerluutigisaq eqqarsaatigalugu ivertitsinissaq siunertamut naleqquttusorinarpat, soorlu assersuutigalugu pineqartup eqqarsataatsikkut innarluuteqarpat. Taassuma saniatigut aamma inuk innarluutilik nalinginnaasumik pisariaqartitsineq naapertorlugu periarfissaqarsinnaavoq inummik ikorfartortissaminik nassataqarnissaa, assersuutigalugu eqqartuussutissamik aalajangiiniarneni.

Artikeli 14. Kiffaangissuseqarneq aamma inuttut isumannaatsuuneq

Inuit innarluutillit Kalaallit Nunaanni eqqartuussisarnikkut periuseq naapertorlugu kiffaangissuseqarnissamut aamma inuttut isumannaatsuunissamut allat tamaasa assigalugit pisinnaatitaaffeqarput aammalu allat assigalugit iluarisarsiormik tunngavilimmik kiffaangissusiijagaanissamut illersugaallutik, ilaatigut tak. tunngaviusumik inatsit aammalu Europami Inuit pisinnaatitaaffi pillugit isumaqatigiisummi imm. 5.

Isumaginninnermut inatsit tunngavigalugu pissaanermik atuneq

Pissaanermik atuisoqaqqusaannginnera isumaginninneq pillugu inatsimmi aallaavigineqarpoq. Kisiannili pisuni ataasiakkaani pissaanermik atuinissaq inuk nammineq allanullu illersorumallugu pisariaqalersarpoq, pisuni taamaattuni pinerluttaalisitsineq pillugu inatsit malillugu allatut ajornartumik illersuisoqarsinnaavoq.

Inuup innarluutillip qanoq issusia tunngavigalugu tarnikkut nappaateqartut tassungaluunniit assingusumik oqaatigineqarsinnaappat, pinngitsaalillugu unitsinneqarnissaanut, tiggummigallarneqarnissaanut, pinngitsaalillugu katsorsarneqarnissaanut imaluunniit nukinnik atuiiffiginissaanut periarfissaqarpoq. Pinngitsaaliineq taamaallaat atorneqassaaq periarfissat allat

tamarmik misilinneqareersimappata, pissaanermillu atuineq tamatigut siunertamut naleqquttuussaaq.

Artikeli 15: Sakkortuumik anniartitaanginnissamut imaluunniit naakkitsaatsumik inuppalaangitsumillu nikanarsarneqannginnissammut imaluunniit pillagaanginnissamut pisinnaatitaaffeqarneq

Nalunaarusiami immikkoortoq pingaarneq innersuussutigineqarpoq.

Artikeli 16: Iluanaarniutigineqannginnissamut, annersarneqannginnissamut aamma atornerlunneqannginnissamut pisinnaatitaaffeqarneq

Ajoraluartumik piviusuuvoq inuit innarluutillit iluanaarniutigineqarsinnaanermut, annersagaasinnaanermut aamma atornerlunneqarsinnaanermut qaninnerusarnerat. Atornerluinerup ilaa pisarpoq ilaqutariit/ulluinnarni naapittakkat akornanni, taamaattumillu erseqqissumik qulaajaasinnaaneq ajornakusoortarluni. Kalaallit Nunaanni kommunit meeqqanik aamma inuusuttunik aammalu inunnik innarluutilinnik, innarluutilinnut peqqussutip ataaniittunik, tamanik nakkutilliinissamut pisussaaffeqarput. Kommuni paasisaqaruni meeraq imaluunniit innarluutilik, innarluutilinnut peqqussutip ataaniittoq, annersarneqartarluniluunniit iluanaarniutigineqartartoq, taava kommunip pisussaaffiga tamatumunnga iliuuseqassalluni.

Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalackersuisoqarfik kommuninik nakkutilliiniissamik pisussaaffeqarpoq. Isumaginninneq pillugu inatsisip eqqortumik kommunini atuutsinneqarnera aamma sulianik suliarinninnermi malittarisassat eqquutsinneqarneri nakkutilliinermi qulakkeerneqassaaq. Taamaaqataanik aamma Naalackersuisoqarfik Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik nakkutilliinissamik pisussaaffeqarpoq.

Pinerluttaalisitsineq pillugu inatsit

Kalaallit Nunaanni pinerluttaalisitsinermut inatsit atorlugu inuit innarluutillit iluanaarniutigineqarsinnaanermut, annersarneqarsinnaanermut atornerlunneqarsinnaanermullu allat tamaasa assigalugit illersorneqarput. Inuup tarnimigut nappaateqarneranik imaluunniit eqqarsartaatsimigut kinguarsimaneranik atornerluilluni atoqateqarnermut tunngatillugu pinerluttaalisitsinermi immikkut aalajangersagaqarpoq.

Pinerlussimasutut suliamut sakkortusaataasinnaavoq pineqartup imminut illersorsinnaanginneranik pinerliisoq atornerluisimappat.

Meeqqat illuat

Meeqqanut inuusuttunullu kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunut, tassunga ilanngullugit meeqqat inuusuttullu innarluutillit, nuna tamakkerlugu meeqqat illuat 2011-mi ammarneqarpoq. Illu Nuummiippoq.

Meeqqat illuanni siunertaavoq kinguaassiutitigut atornerluinerit katsorsarneqarsinnaanerinut pinaveersartitsissutigineqarsinnaanerinullu periarfissat annertusarnissaat. Meeqqat kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasut suliaasaqarfiit assigiinngitsut akimorlugit ataqatigiissumik katsorsarneqarneranni illumi tapersiisoqassaaq, aammalu kommuninit suliaqartunillu allanit meeqqanik inuusuttunillu kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunik attaveqartartunit siunnersuineri ilimasaqarfittullu atorneqassalluni. Namminersorlutik

Oqartussat aningaasaliisuupput aammalu meeqqat illuata ingerlanissaa ineriartorteqqinnissaalu akisussaaffigalugit.

Tasiorta

Kalaallit Nunaanni siunnersuinermi attaveqaat pilersinneqarsimavoq, tassunga innuttaasut tamarmik, aamma meeqqat inuusuttullu innarluutillit, kinguaassiutitigut kanngutsaattuliorfigineqarsimagunik imaluunniit annersarneqarsimagunik sianersinnaallutik. Tarnit pissusaannik ilisimasalinnit ilinniarsimasunit siunnersuineq ingerlanneqartarpoq, katsorsaaneqarnermi imaqarluni, soorlu nalaatsinerlunnerup oqaluuserineqarnera aamma ajornartorsiummik qaangiiniarneq. Siunnersuisartut aamma innuttaasunut ataasiakkaanut, inummut pineqartumut katsorsaaneq sorleq atussallugu tulluarnernerunersoq pillugu paasissutisseeqataasinnaapput. Maani pineqartarpoq nuna tamakkerlugu suliaq aamma suliamik ilinniarsimasumit akeqanngitsumik siunnersorneqarneq Namminersorlutik Oqartussanit ukiumoortumik tapiiffigineqartarpoq.

Artikeli 17: Inuttut innarligaasinnaanermut illersuineq

Immikkoortoq pingaarneq innersuussutigineqarpoq.

Artikeli 18: Killilersugaanngitsumik angalaarsinnaanermit aamma naalagaaffimmi innuttaaqataanisamat pisinnaatitaaffeqarneq

Immikkoortoq pingaarneq innersuussutigineqarpoq.

Artikeli 19: Namminerisamik inuuneqarnissamat pisinnaatitaaffik aammalu inuiaqatigiinni peqataatinneqarneq

Isumaginninneq pillugu inatsimmi arlalinnik aalajangersagaqarpoq, taakkunani inuit innarluutillit namminerisamik qaffasissumik pitsaassuseqartumik inuuneqarnissaat anguniarneqarluni.

Inuit annertuumik innarluutillit piginnaasaasa annertuumik annikilleriarsimanerannut nalimmassaassutitut ikiorsiissuteqartoqarsinnaavoq. Ikiorsiissutit tunniunneqarsinnaapput siunnersuinertut, ilitsersuinertut, tapersiinnikkut, paaqqinninnertut, atortutigit atortunik ikiuutinik tunniussaqaarnikkut allatigulluunniit.

Isumaginninneq piluugu inatsit malillugu sullississutitut assersuutit

Timikkut pisinnaasat annikillisimatillugit atortutigit ikiuutit aamma angallanneqarsinnaanermit aaqqiissutit inuup imminut ikiorsinnaaqqilerneranut amerlanertigit naammakkajuttarput. Inuk innarluutilik ullormut suliaqartarpat ikiorneqartinnani naammassisinnaanngisaminik, pisariaqartitsineq naapertorlugu angerlarsimaffimmi ikiorteqalernissaq periarfissaavoq.

Timikkut tarnikkulluunniit pisinnaasanik sungiusarnikkut allanngutsaaliuinissaq inuup innarluutillip pisariaqartippagu, timikkut sungiusaqarneqarnissamat imaluunniit pillorissarneqarnissamat atugassinneqarnissamat periarfissaqarpoq. Tassungali atatillugu pisariaqarpoq oqaatigissallugu inuup innarluutillip najugaa sumiinnersoq apeqqutaatillugu neqeroorutit suusinnaaneri assigiinngitsorujussuusinnaasarmata. Inuup najugaqarfiani sungiusarfissat pigineqanngippata, inuk sungiusarnissamat imaluunniit sungiusaqqinnissamat periarfissalimmut inissinneqarallarsinnaavoq.

Inuk innarluutilik, nammineq inigisamini imminut ikiorsinnaajumaalluni perorsaanikkut immikkut atorfissaqartitsisoq, sapaatip akunneranut ikorfartorneqarnissaminut atugassaminik nalunaaquttap akunnerinik atugassinneqarsinnaavoq. Ikorfartorneqarnissamut nalunaaquttap akunneri tunniunneqartut atorneqarsinnaapput pisiniarnermut, ullup ingerlanissaata aaqqissuunneranut, tarnikkut ikorfartorneqarnermut il.il.

Inunnut 18-it sinnerlugit ukiulinnut annertuumik innarluuteqarnertik pissutigalugu namminerisamik angerlarsimaffeqarsinnaanngitsunut inissiami ataatsimoorullugu inissiami imaluunniit inissiami illersukkami najugaqalernissaq neqeroorutigineqassaaq. Inuk neqeroorfigisaq qanoq annertutigisumik imminut ikiorsinnaanersoq aalajangersimasumik neqerooruteqarnermi aallaavigineqassaaq. Ataatsimoorullugu inissiami imaluunniit inissiami illersukkami naammassineqarsinnanangitsunik inuk innarluutilik immikkut ittumik pisariaqartitsippat, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmiinnissaq neqeroorutigineqassaaq. Inuup innarluuteqarnini pissutigalugu immikkut pisariaqartitaanik naammassinnissinnaasumik Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfeqanngippat, inuup Danmarkimi ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut akuerisaasumut inissinneqarnissaanik neqerooruteqarnissaq periarfissaqarpoq.

Artikeli 20: Inuttut nikerarsinnaaneq

Kalaallit nunaanni pinngortitaq immikkut ittumik inuttut nikerarsinnaanermut tunngatillugu annertuumik unammilligassaqartitsivoq, taamaattumillu assigiimmik peqataasinnaaneq ajornartorsiutitaqarpoq. Taamaakkaluartorli inuit timikkut innarluutillit sapinngisamik inuiaqatigiit nalinginnaasumik inuunerannut peqataanissaannut periarfissaqartinniarnissaat isiginiarneqarpoq, tassunga ilanngullugit angerlarsimaffiup avataani sammisaqartitsinerit assigiinngitsut.

Tamanna immikkut pisariaqartinneqarpat immikkut ittumik angallassinissamut aaqqissuussineq kommunip pilersissinnaavaa. Taassuma saniatigut inuk innarluutillip taxarnissaanut kommunip aningaasatigut ikiorsinnaavaa. Inuk innarluutilik kikkunnit tamanit atorneqarsinnaasunik angallassiveqanngitsumi najugaqarpat angalaartarpalluunniit kommuni aamma qamutunik motorimik ingerlatilinnik atugassiinissaminut periarfissaqarpoq.

Artikeli 21: Oqaaseqarnissamut qanorlu isumaqarnissamut kiffaangissuseqarneq aammalu paasissutissinneqartarneq

Inuit innarluutillit allat assigalugit aamma kiffaangissuseqarluni oqaaseqarnissamut qanorlu isumaqarnissamut pisinnaatitaaffeqarput, tak. tunngaviumik inatsit aamma Inuit pisinnaatitaaffi pillugit Europami isumaqatigiissut.

Sulianik suliarinnittarneq pillugu inatsit aammalu aqutsiveqarfiup misissuisussaataitanera pillugu nalinginnaasumik tunngaviit aallaavigalugit isumaqarnarpoq, oqartussat inuup, tusaasamigut, tappissutsimigut imaluunniit oqalunniarnermigut innarluutillip, oqartussanut attaveqarnerani oqalutseqartinneqarnissaa pisussaaffigigaat. Kalaallit Nunaanni maannakkut tusilartunut siunnersorti tusilartut pisortanut attaveqartarneranni oqalutsit atorneqartarpoq.

Danskit tusilartunut kattuffissuat IPIS-p maannakkut attaveqarfigaa, ungasissumiit oqalutseqartarnerup siunissami misilinneqarnissaa tassani pilersaarutaalluni.

Artikeli 22: Namminerisamik inuuneqarnerup ataqqineqarnissaa

Inuit innarluutillit Kalaallit Nunaanni innuttaasut allat tamaasa assigalugit namminerisamik inuuneqarnerup illersorneqarnissaa pisinnaatitaaffigaat. Inuit innarluutillit innuttaaqataasut allat assigalugit namminerisamik inuuneqarnerup illersorneqarnissaa qulakkeerniarlugu atortussatigut ikiorserneqarnissaminut periarfissaqarput. Taakkua neqeroorutaasinnaapput assersuutigalugu inissiaq imikkut ittoq imaluunniit inigisap ilusilersorneqarnera, inummik ikorfartorteqarneq, atortutigut ikiuutit

il.il., inuit innarluutillit annertunerusumik kiffaanngissuseqalernissaat taakkunatigut qulakkeerneqassalluni.

Artikeli 23. Angerlarsimaffiup aamma ilaqutariit ataqqineqarnissaat

Inuit innarluutillit innuttaasut allat assigalugit ilaqutariinnik pilersitsinissamut aamma katinnissamut pisinnaatitaaffeqarput. Inuilli eqqarsartaatsikkut/tarnikkut innarluuteqarnertik pissutigalugu nammineersinnaajunaarsitaasimasut, angajoqqaatut oqartussaassuseqarluni sinniissuutitaq akuersisimatinnagu katissinnaatitaanngillat imaluunniit inatsisitigut pituttorneqaatigisanik allanik isumaqatigiissuteqarsinnaanatik.

Inuit innarluutillit innuttaasut allat assigalugit kinguaasiorsinnaanikkut katsorsarneqarsinnaapput. Suliani ataasiakkaani aalajangerneqartassaaq inuup naartunissaa peqqissutsip tungaatigut illersorneqarsinnaanersoq aammalu malitsigisaanik inuk meeqqamik paaqqinninnissaminut nukissaqarnersoq.

Artikel 24: Ilinniartitaaneq

Kommunini sulisunik suliamut tunngasunik pisariaqartitsinerat naapertorlugu ilinniartitsinissaq kommunit pisussaaffiit ilaavoq, tamanna inuit innarluutillit illersorneqarsinnaasumik sullinneqarsinnaanerannut tunngavissaammat. Pikkorissarnernut peqataanermut atatillugu kommunit ukununga aningaasartuuteqarnissaat Kalaallit Nunaanni inatsisitigut periarfissiisoqarpoq : Pikkorissarnernut akiliit, angalaneq aamma najugaqarnermi aningaasartuutit, suliffimmi aningaasarsianik annaasanik ilaannakortumik tamakkiisumilluunniit taarsiissuteqarneq.

Meeqqanut immikkut pisariaqartitsisunut immikkut ilinniartinneqarnissamik pisariaqartitsisunut specialklassinik ilinniartitaanerup iluani pilersitsisoqarnikuuvoq. Illoqarfinni anginerusuni periarfissaavoq klassinik katussinissaq, tassani atuartut assigiinnik pisariaqartitsisut ataatsimoortillugit atuartsinneqarsinnaallutik.

Nummi immikkut ittumik Ulloq naallugu atuarfimmik pilersitsisoqarnikuuvoq, tassani atuarinneqarlutik meeqqat inuusuttullu ADHD-mik aamma DAMP-mik nappaatillit. Atuarfik meeqqat atuarfiata ataani inissisimavoq aammalu atuarfiup sunngiffimmilu aqqissuussinerup ataani ataatsimoortumik neqeroorutaalluni. Ataatsimut isigalugu oqaatigineqarsinnaavoq sumiiffimmi aalajangersimasumi sulisussaqaarnersoq inunnut innarluutilinnut ilinniartitaanissamik neqerooruteqarsinnaanermi tunngavigineqartartoq. Illoqarfinni anginerusuni aamma nunaqarfinni neqeroorutit assigiinningsuteqarsinnaapput. Innarluutillit iliniartitaanikkut aqqissuussinermi immikkut ittumik isiginiarneqarnerunissaannik qulakkeerininnissaq maannakkut suliniutigineqarpoq.

Artikeli 25: Peqqinnissaq

Kikkut tamarmik assigiimmik katsorsarneqarsinnaanerat Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi tunngaviatigut aallaavigineqarpoq. Nakorsamik ikiorneqarneq, katsorsartinneq aamma kigutileritinneq suliaapput pisortanit akilerneqartartut. Timikkut sungiusaanermut/pillorissaanermut pisortat tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit immikkut ittumik tapiissuteqarsinnaapput, innarluuteqalernikkut imaluunniit innarluuteqarnerup kingunerisaanik taakkunannga pisariaqartitsineq pilersimappat.

Inuit innarluutillit peqqinnissaq pillugu inatsimmi inunnit allanit inatsisitigut ajornerusumik inissisimanngillat. Taamaalilluni inunnik innarluutilinnik peqqissutsikkut sullissinissamik allanut neqeroorutit assigalugit pitsaassutsikkut assigiimmik inatsisitigut neqerooruteqartoqarpoq. Kisiannili Kalaallit Nunaanni pissutsit, tassunga ilanngullugit atassuteqaatit isumalluutillu amigaataanerat, inuit innartuutillit tamatigut peqqinnissaqarfimmut assigiimmik ornigussinnaannginnerannik kinguneqarput.

Artikel 26: Piginnaangorsarneq aamma piginnaangorsaqpinneq

Nalunaarusiami immikkoortoq pingarneq innersuussutigineqarpoq.

Artikel 27: Sulineq suliffeqarnerlu

Inuit inuusuttut annertuumik innarluutillit ilinniagaqarnermut aamma suliffeqarnermut tunngatillugu pitsaanerpaanik atugassaqtikkumallugit, atuarfimmik naammassinninnerisa kingorna ilinniagaqarnermik ingerlatitseqqinnissaannut imaluunnit suliffeqalernissaannut iliuusissatut pilersaarusiortoqartarpoq. Inuit innarluutillit inuit allat assigalugit ilinniarnissamut imaluunniit suliffittaarnissamut qinnuteqarsinnaapput.

Pisinnaasat annikilleriarsimanerisa sulisinnaassuseq akornusersimanngippagu, allanut atugassarititaasut assigalugit atugassaqtitsinikkut inuk innarluutilik atorfinitsinneqassaaq. Inuk innarluutilik suliassanik immikkut ittunik taamaallaat suliaqarsinnaappat imaluunniit taamaallaat piffissap ilaannaani sulisinnaappat immikkut ittunik atugassaqtitsinikkut atorfinitsitsisoqassasoq sulisitsisumut isumqatigiissutigineqarsinnaavoq,

Inuit innarluutillit suliassanik nalinginnaasunik suliaqarsinnaanngitsut sapinngisaaq naapertorlugu periarfissanik neqeroorfigineqarnissaat pillugu Kalaallit Nunaanni inatsisit aalajangersakkanik ukuninnga imaqarput: sullivimmi nalinginnaasumi illersukkamik suliaqartinneqarnissamik, sullivimmi illersukkami suliaqarnissamik, suliffimmik misiliinissamik imaluunniit sulinissamut piukkunnarsaqqinnermik, ulluunerani ornittakkami suliaqarnissamut neqeroorfigineqarnissamik.

Sulinissamut piukkunnarsaqqinneq pillugu inatsimmi inuup annertuumik innarluutillip sulinermut piukkunnarsaqqinneqarsinnaaneramik periarfissiisoqarpoq. Sulinermut piukkunnarsarneqarnermi aningaasarsiat 20 aamma 80%-isa akornanni annertussusilik kommunip sulisitsisumut utertillugit akilertarpai. Sulinermut piukkunnarsaqqinnerup siunertaraa suliani nalinginnaasuni piukkunnarsartup pisinnaasaminik misiliinissaminut periarfissinneqarnissaa. Piukkunnarsaqqinnermut atatillugu piukkunnarsaqqinneqarnerup ingerlanissaanut pilersaarusiaq suliarineqassaaq, ilaatigut taanna piukkunnarsaqqittup peqqissutsikkut inissisimaffianik, ilinniagaqarneranik, maannamut suliffigisimasaanik aammalu inuttut atugaanik paasissutissanik imaqassalluni. Siusinaartumik pensioneqalerneq aatsaat anguneqarsinnaavoq sulinermut piukkunnarsaqqinnermut periarfissat tamakkerlugit misilinneqareeraangata allamillu periarfissaarukkaangat. Atugassarititaasut nalinginnaasut tunngavigalugit sulinermut piukkunnarsaqqinnermut periarfissat nungukkaangata, inuit, siusinaartumik pensionisneq ajortut aammalu atugassarititaasut nalinginnaasut tunngavigalugit suliamik ingerlataqalersinnaanngitsut sivissuumillu ingerlataqarsinnaanngitsut, piffissap ilaatigut orninneqarsinnaasumik suliffeqalernissaannik periarfissinneqarnissaat kommunip isumagissavaa.

Artikeli 28: Naammattumik inuussutissaqarneq inuttullut atugarisatigut toqqissisimaneq

Inunnut innarluutilinnut immikkut ittunik aningaasanik pisartagaqalernissamik periarfissiisunik malittarisassaqaqqanngilaq. Inuit innarluutillit sulisinnaassutsip annikillisimaneranik pissuteqartumik imminnut ilaqtaminnillunniit pilersuisinnaajunnaarsimagunik inuit allat assigalugit siusinaartumik pensioneqalernissaq imaluunniit pisortanit ikiorsiissuteqarfigineqarnissaq qinnutigisinnaavaat.

Inuit innarluutillit amerlanersaat, sulisinnaassutsimik annikillisimanerat pissutigalugu sulisinnaajunnaarsimasut siusinaartumik pensioninik maannakkut tunineqartarput. Inuit innarluutillit 65-nik ukioqaleraangamik utoqqalinersiaqalertarput.

Inuit annertuumik innarluutillit aningaasartuuteqarfiginerusaminnut assigiinngitsunut pisortanit aningaasatigut ikiorsiiffigineqartarput, aningaasartuuteqarnerunerup toqqaannartumik innarluuteqarneq aallaavigippagu.

Artikeli 29: Politikikkut inuillu tamat akornanni inuunermi peqataaneq

Inuit innarluutillit innuttaasut allat assigalugit politikikimi inuillu tamat akornanni inuunermi peqataasinnaapput. Kalaallit Nunaanni innarluutilinnut peqatigiiffiit arlaliupput, taakkunani suliarineqartarluni inuit innarluutillit atugaasa pitsaanerulersinneqarnissaat.

Artikeli 30: Kulturikkut inuunerup peqataaffiginera aamma neqeroorutit peqqissinartut, sungiffimmi sammisassat timersornerlu

Suliniutit immikkut ittut nutaat aallartinneqarput, innuttaaqataasut allat assigalugit inuit innarluutillit kulturikkut inuunermut peqataasinnaanerannik qulakkeerinnittussat.

Ilaatigut oqaatigineqarsinnaavoq, KNR-p teknikkikkut atortorissaarutit nutaat aqutigalugit anguniarmagu inuit innarluutillit aallakaatitassat neqeroorutit atuisinnaanerisa annertusarneqarnissaat, ilanngullugu anguniagaalluni inuiaqatigiinnut soqutiginarutit annertuunik pisoqaraangat aallakaatitassiat oqaasertalersorneqartarnissaat imaluunniit ussersorneq atorlugu oqaluttuarnikkut oqaluttuarineqartarnissaat.

Inatsimmi periarfissiisoqarpoq, sunngiffimmi atuartsineq immikkut ittumik atuartsinertut aaqqissuunneqarsinnaasoq. Immikkut ittumik atuartsinertut paasineqassaaq immikkorluinnaq ittumik atuartsinerup aaqqissuunneqarnera, inunnut innarluutilinnut neqeroorutigineqartussaq.

Maannakkuugallartoq Kalaallit Nunaanni innarluutilinnut timersoqatigiiffeqanngilaq, kisiannili innarluutilinnut timersornerup aaqqissuussaanaissaata ineriartortinneqarnerani Kalaallit Nunaanni timersortartut kattuffiat GIF tapersersuivoq.

Artikeli 31: Naatsorsueqqissaarineq aamma paasissutissanik katersineq

Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalackersuisoqarfimmi innarluutillit pillugit paasissutissat katersorneqarnerat ataavartumik ingerlanneqarpoq. Katersinermi tamatumani siunertaavoq suliniutit suut suliassaqarfiup taassuma iluani pisariaqartilluinnarneqarnerisa pitsaanerumik paasineqarnissaat. Taassuma saniatigut nalunaarsuinerup siunertara, Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalackersuisoqarfiup pitsaasunik tunngaveqarluni innarluutilinnik sullissinerup pingaarnertut nakkutilliisussaataitanerminik ingerlatsinissaa.

Artikeli 32: Nunat tamat akornanni suleqatigiinneq

Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalackersuisoqarfik Isumaginninneq Peqqissuserlu pillugit Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisoqatigiiffianni innarluutillit pillugit apeqqutini suleqatigiinnermi peqataavoq. Nunani avannarlerni Inaarluutilinnut politikikkut siunnersuisoqatigiiffianni Kalaallit Nunaat taassuma saniatigut peqataavoq. Siunnersuisoqatigiiffik tassaavoq pilersitsiniarfik aammalu Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisoqatigiiffiannut siunnersuisartoq, aammalu nunanut avannarlernut nunarsuullu sinneranut politikikkut apeqqutinik pingaarutilinnik politikikkut oqallisissianik pilersitsisartoq.

Artikeli 33: Nunami namminermi ingerlatsineq aamma nakkutilliineq

Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalackersuisoqarfik apeqqutit isumaqatigiissutit naammassineqarnissaannut tunngassutillit pillugit saaffiginnittarfiuvoq. Taassuma kingunerisaanik innarluutillit pillugit suliassat naalackersuisoqarfiup suliassaqarfiisa ilagaat. Isumaqatigiissummi naalackersuisoqarfiit arlallit

suliassaqarfii kallarneqarmata Ilaqtariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut
Naligiissitaanermullu Naalackersuisoqarfiup isumaqatigiissummi aalajangersakkat
naammassineqarnissaat qulakkeerniarlugu naalackersuisoqarfiit allat qanittumik suleqatigai.

VII. Artikeli F: Savalimmiut

.....